

VOL 4. ISSUE 9

JOURNAL OF CONTEMPORARY WORLD STUDIES

zenodo

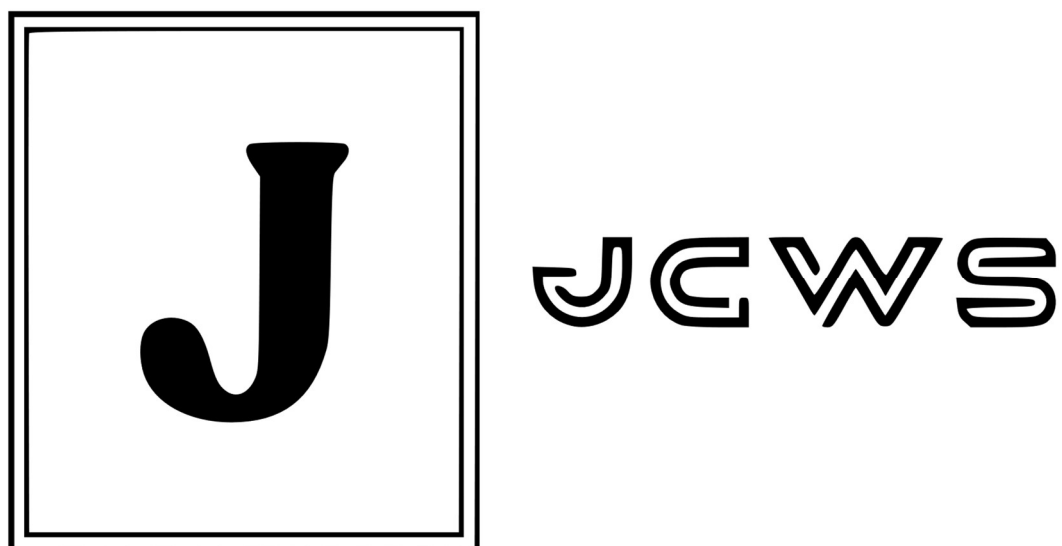
OpenAIRE | **EXPLORE**

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

**ISSN:
3030-3311**

VOLUME | 4 ISSUE | 9 | APRIL | 2026

SURXONDARYO VILOYATIDA “YASHIL IQTISODIYOT” TAMOIYILLARIGA ASOSLANGAN KICHIK BIZNESNI BOSHQARISH MEXANIZMLARI

Xushvaqtov Lazizbek

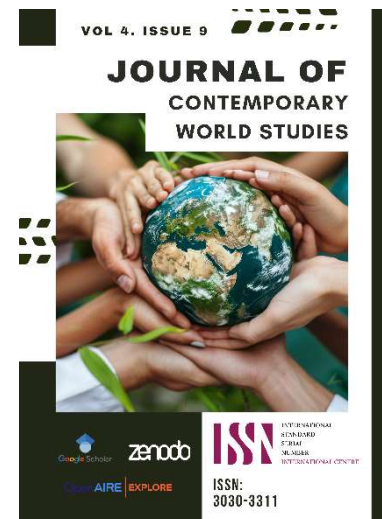
Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti, Biznesni boshqarish yo'nalishi talabasi
e-mail: xushvaqtovlazizbek@gmail.com

ANNOTATION:

Mazkur maqolada Surxondaryo viloyatida “yashil iqtisodiyot” tamoyillari asosida faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlarini boshqarishning zamonaviy mexanizmlari tadqiq etilgan. Hududning tabiiy-iqlimiy va iqtisodiy salohiyati tahlil qilinib, resurs tejamkor texnologiyalar, qayta tiklanuvchi energiya manbalari, yashil moliyalashtirish, ekologik innovatsiyalar hamda raqamli boshqaruv vositalarining kichik biznes rivojlanishidagi o'zni baholangan. Shuningdek, Surxondaryo viloyatida yashil iqtisodiyot tamoyillarini keng joriy etish orqali tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyatlari asoslab berilgan. Tadqiqot natijasida hududda yashil biznesni rivojlantirish va boshqarishning takomillashtirilgan mexanizmlari hamda amaliy takliflar ishlab chiqilgan. O'zbekistonda 2019–2030-yillarga mo'ljallangan yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi hamda so'nggi yillarda qabul qilingan ekologik va iqtisodiy islohotlar mazkur yo'nalishning dolzarbligini yanada oshirmoqda.

KEYWORDS:

yashil iqtisodiyot, kichik biznes, yashil biznes, Surxondaryo viloyati, barqaror rivojlanish, ekologik boshqaruv, yashil transformatsiya, resurs tejamkor texnologiyalar, energiya samaradorligi.

April 28, 2026,
Published Date:
April 30, 2026

Journal Website:
<https://d-prensa.com/index.php/jcws/>

This work is licensed under a
[Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida ekologik muammolar, iqlim o'zgarishi va tabiiy resurslarning cheklanishi "yashil iqtisodiyot" tamoyillariga asoslangan rivojlanish modelining ahamiyatini oshirmoqda. Shu sababli iqtisodiyot tarmoqlarida energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hamda ekologik xavfsiz ishlab chiqarishni rivojlantirish ustuvor vazifalardan biriga aylanmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham yashil iqtisodiyotga o'tish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarida resurs tejamkor texnologiyalarni qo'llash, ekologik innovatsiyalarni joriy etish va yashil boshqaruv mexanizmlarini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Surxondaryo viloyati tabiiy-iqlimiy salohiyati, quyosh energiyasi imkoniyatlari va qishloq xo'jaligi resurslari bilan yashil iqtisodiyot tamoyillarini rivojlantirish uchun qulay hudud hisoblanadi. Biroq hududda energiya resurslaridan foydalanish samaradorligining pastligi, zamonaviy ekologik texnologiyalarning yetarli darajada joriy etilmaganligi hamda yashil moliyalashtirish mexanizmlarining cheklanganligi mazkur mavzuning dolzarbligini belgilaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi Surxondaryo viloyatida yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan kichik biznesni boshqarish mexanizmlarini tahlil qilish hamda ularni takomillashtirish bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan

iborat. Tadqiqot davomida statistik tahlil, taqqoslash va tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi.

Asosiy qism

1. Yashil iqtisodiyot va kichik biznesni boshqarishning nazariy asoslari

Yashil iqtisodiyot bugungi kunda iqtisodiy rivojlanishning eng muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik, resurslardan oqilona foydalanish va aholining turmush sifatini oshirish bilan bog'laydi. BMT Atrof-muhit dasturi ta'rifiga ko'ra, yashil iqtisodiyot inson farovonligi va ijtimoiy tenglikni yaxshilash bilan birga ekologik xavf va resurs tanqisligini kamaytirishga xizmat qiladigan iqtisodiy tizimdir¹⁹. Demak, yashil iqtisodiyot faqat tabiatni muhofaza qilish emas, balki ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, bandlik, investitsiya va boshqaruv jarayonlarini ekologik talablar asosida qayta tashkil etishni anglatadi.

Kichik biznes yashil iqtisodiyotga o'tishda muhim o'rin tutadi, chunki u yirik korxonalarga nisbatan tez moslashuvchan, mahalliy resurslardan foydalanishga yaqin va yangi texnologiyalarni amaliyotga tezroq joriy eta oladi. Ayniqsa, energiya tejamkor uskunalardan foydalanish, quyosh panellarini o'rnatish, suvni tejovchi texnologiyalarni qo'llash, chiqindilarni qayta ishlash va ekologik toza mahsulot ishlab chiqarish kichik biznes faoliyatining samaradorligini oshiradi. OECD yondashuviga ko'ra, yashil o'sish iqtisodiy o'sish va rivojlanishni ta'minlagan holda tabiiy aktivlarning inson farovonligi uchun zarur resurs va ekologik xizmatlarni taqdim etishda davom etishini nazarda tutadi²⁰. Bu

¹⁹ United Nations Environment Programme. *About green economy* [Elektron resurs]. — URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy> — Murojaat sanasi: 31.05.2026.

²⁰ OECD. *Green Growth Studies* [Elektron resurs]. — URL: https://www.oecd.org/en/publications/serials/oecd-green-growth-studies_glg14154.html — Murojaat sanasi: 31.05.2026.

esa kichik biznes boshqaruvida faqat foyda olish emas, balki resurs sarfini kamaytirish va ekologik mas'uliyatni kuchaytirish ham muhimligini ko'rsatadi.

Yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida kichik biznesni boshqarish bir nechta asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Birinchidan, korxona faoliyatida energiya samaradorligini oshirish zarur. Bu ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish, mahsulot raqobatbardoshligini oshirish va ekologik zararlarni qisqartirishga xizmat qiladi. Ikkinchidan, resurs tejamkor texnologiyalarni joriy etish muhim hisoblanadi. Suv, elektr energiyasi, xomashyo va yoqilg'idan tejab foydalanish kichik biznesning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlaydi. Uchinchidan, yashil moliyalashtirish mexanizmlaridan foydalanish, ya'ni ekologik loyihalar uchun imtiyozli kreditlar, subsidiyalar va grantlarni jalb etish kichik tadbirkorlik subyektlarining modernizatsiya jarayonini tezlashtiradi.

O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyot tamoyillarini kichik biznes boshqaruviga joriy etish davlat siyosati bilan ham chambarchas bog'liq. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori bilan "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining 'yashil' iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" tasdiqlangan bo'lib, unda energiya samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash ustuvor vazifalar sifatida belgilangan²¹. Bu hujjat

kichik biznes subyektlari uchun ham muhim ahamiyatga ega, chunki ular hududiy iqtisodiyotda bandlikni ta'minlash, innovatsiyalarni tatbiq etish va ekologik xavfsiz ishlab chiqarishni kengaytirishda asosiy ishtirokchilardan biri hisoblanadi.

Shu jihatdan kichik biznesni yashil iqtisodiyot asosida boshqarish deganda korxona faoliyatida ekologik mezonlarni hisobga olish, resurslardan tejamkor foydalanish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, innovatsion va raqamli texnologiyalarni joriy etish hamda ijtimoiy mas'uliyatni kuchaytirishga qaratilgan boshqaruv tizimi tushuniladi. Jahon bankining O'zbekiston bo'yicha iqlim va rivojlanish hisobotida ham xususiy sektor va investitsiyalar yashil transformatsiyadan foydalanish hamda uning xarajatlarini qoplashda muhim omil ekani qayd etilgan²². Demak, yashil iqtisodiyot kichik biznes uchun faqat ekologik majburiyat emas, balki yangi bozorlar, tejamkor ishlab chiqarish, investitsiya jalb etish va raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyati hamdir.

Surxondaryo viloyati misolida ushbu nazariy yondashuv yanada amaliy ahamiyat kasb etadi. Viloyatning quyosh energiyasi salohiyati, qishloq xo'jaligi resurslari, issiqxona xo'jaliklari va xizmat ko'rsatish sohasidagi imkoniyatlari yashil kichik biznesni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. Biroq bunday imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun kichik biznes boshqaruvida energiya tejamkorlik, ekologik innovatsiya, yashil kreditlash, raqamli monitoring va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini kuchaytirish talab

²¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori. 2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida [Elektron resurs]. — URL: <https://lex.uz/docs/-4539502> — Murojaat sanasi: 31.05.2026.

²² World Bank. *Uzbekistan Country Climate and Development Report* [Elektron resurs]. — 2023. — URL: <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan/publication/ccdr> — Murojaat sanasi: 31.05.2026.

etiladi. Natijada yashil iqtisodiyot tamoyillari kichik biznesni oddiy ishlab chiqarish subyekti sifatida emas, balki hududiy barqaror rivojlanishning faol ishtirokchisi sifatida shakllantiradi.

2. Surxondaryo viloyatida yashil iqtisodiyot asosida kichik biznes rivojlanishining hozirgi holati

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, hududlarda ishbilarmonlik muhitini yaxshilash hamda yashil iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonlarda Surxondaryo viloyati ham faol ishtirok etib, hudud iqtisodiyotida kichik biznesning ulushi yuqori bo‘lgan mintaqalardan biri sifatida ajralib turadi. Viloyatning tabiiy-

iqlimiy imkoniyatlari, xususan quyosh radiatsiyasi darajasining yuqoriligi, qishloq xo‘jaligi resurslarining mavjudligi hamda hududiy tadbirkorlik salohiyati yashil iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga tatbiq etish uchun qulay sharoit yaratmoqda.

Mamlakat statistika ma‘lumotlariga ko‘ra, 2024-yilning yanvar–iyun yakunlari bo‘yicha Surxondaryo viloyatida yaratilgan yalpi hududiy qo‘shilgan qiymat tarkibida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi 75,2 foizni tashkil etgan bo‘lib, bu respublika hududlari orasidagi eng yuqori ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi. 2024-yilning birinchi choragida ushbu ko‘rsatkich 69,5 foizni tashkil etganligi ham kichik biznesning hudud iqtisodiyotidagi o‘rni tobora mustahkamlanib borayotganini ko‘rsatadi.

1-jadval

Surxondaryo viloyatida kichik biznesning hudud iqtisodiyotidagi ulushi

Ko‘rsatkich	2024-yil I chorak	2024-yil I yarim yillik
Kichik biznesning YAHMdagi ulushi (%)	69,5	75,2
Respublika bo‘yicha o‘rtacha ko‘rsatkich (%)	42,7	47,5
Surxondaryo ko‘rsatkichining respublika o‘rtachasidan ustunligi (foiz punkt)	+26,8	+27,7

Manba: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi ma‘lumotlari asosida muallif tomonidan tuzildi.

Jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, Surxondaryo viloyatida kichik biznesning iqtisodiyotdagi ulushi respublika o‘rtacha ko‘rsatkichidan sezilarli darajada yuqori. Bu esa hududda yashil biznes loyihalarini rivojlantirish uchun qulay institutsional va iqtisodiy asos mavjudligini anglatadi. Ayniqsa, qishloq xo‘jaligi, issiqxona xo‘jaliklari, qayta ishlash sanoati va xizmat ko‘rsatish sohalarida energiya tejamkor

texnologiyalarni joriy etish istiqbollari yuqori hisoblanadi.

Yuqoridagi ma‘lumotlar hududda kichik biznes iqtisodiy faollik va bandlikni ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etayotganligini ko‘rsatadi. Xususan, 2023-yilda kichik korxona va mikrofirmalar tomonidan 17 425 ta yangi ish o‘rni yaratilganligi aholining daromadlarini oshirish va kambag‘allikni qisqartirish jarayonlarida ushbu sektorning o‘rni katta ekanligini tasdiqlaydi.²³

²³https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/55770-kichik-biznesning-yaim-yahm-dagi-ulushi-qanday-314?utm_source

Surxondaryo viloyatida kichik biznesning YAHMdagi ulushi dinamikasi (%)

2024 I chorak	69,5%
2024 I yarim yillik	75,2%

Grafikdan ko‘rinadiki, 2024-yil davomida kichik biznesning hudud iqtisodiyotidagi ulushi o‘shish tendensiyasiga ega bo‘lgan.²⁴

Viloyatda yashil iqtisodiyot tamoyillarini rivojlantirish nuqtai nazaridan mavjud imkoniyatlar ham e‘tiborga loyiqdir. Surxondaryo O‘zbekistonning eng ko‘p quyoshli kunlarga ega hududlaridan biri bo‘lib, quyosh energetikasini rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega. Bundan tashqari, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini qayta ishlash, suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish, ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish va chiqindilarni qayta ishlash yo‘nalishlarida kichik biznes subyektlari faoliyatini kengaytirish imkoniyatlari mavjud.

3. Yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida kichik biznesni boshqarishni takomillashtirish mexanizmlari

Surxondaryo viloyatida kichik biznesni yashil iqtisodiyot asosida rivojlantirish uchun bir qator samarali boshqaruv mexanizmlarini joriy etish zarur. Avvalo, energiya tejamkor texnologiyalarni keng qo‘llash hamda quyosh energiyasidan foydalanishni rag‘batlantirish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, kichik ishlab chiqarish korxonalari va issiqxona xo‘jaliklarida quyosh panellaridan foydalanish energiya xarajatlarini kamaytirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, yashil moliyalashtirish tizimini rivojlantirish, tadbirkorlarga imtiyozli kreditlar va subsidiyalar ajratish orqali ekologik loyihalarni qo‘llab-

quvvatlash zarur. Kichik biznes faoliyatida raqamli boshqaruv tizimlarini joriy etish, ekologik monitoringni kuchaytirish hamda chiqindilarni qayta ishlash texnologiyalaridan foydalanish ham muhim yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Bundan tashqari, hududda yashil biznes bo‘yicha malakali mutaxassislarni tayyorlash, ekologik madaniyatni oshirish va davlat-xususiy sheriklik asosida “yashil” investitsion loyihalarni amalga oshirish orqali kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan kichik biznesni rivojlantirish bugungi kunda iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Surxondaryo viloyati tabiiy va iqtisodiy salohiyati bilan ushbu yo‘nalishni rivojlantirish uchun katta imkoniyatlarga ega.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, hududda energiya tejamkor texnologiyalarni keng joriy etish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish va ekologik boshqaruv tizimlarini takomillashtirish kichik biznes samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, davlat tomonidan ekologik loyihalarni qo‘llab-quvvatlash, tadbirkorlarga imtiyozli kreditlar ajratish va zamonaviy innovatsion texnologiyalarni joriy etish yashil

²⁴https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/55770-kichik-biznesning-yaim-yahm-dagi-ulushi-qanday-314?utm_source

iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 4-oktabrdagi PQ-4477-son qarori. "2019–2030-yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida" [Elektron resurs]. — URL: [Lex.uz rasmiy portali](http://Lex.uz.rasmiy.portal) — Murojaat sanasi: 31.05.2026.
2. United Nations Environment Programme (UNEP). *Green Economy Overview* [Elektron resurs]. — URL: [UNEP Official Website](http://UNEP.Official.Website) — Murojaat sanasi: 31.05.2026.
3. OECD. *Green Growth Studies* [Elektron resurs]. — Paris, 2021. — URL: [OECD Official Website](http://OECD.Official.Website) — Murojaat sanasi: 31.05.2026.
4. World Bank. *Uzbekistan Country Climate and Development Report* [Elektron resurs]. — Washington DC, 2023. — URL: [World Bank Uzbekistan](http://World.Bank.Uzbekistan) — Murojaat sanasi: 31.05.2026.
5. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *Kichik biznesning YAIM va YAHMdagi ulushi* [Elektron resurs]. — URL: [Statistika agentligi](http://Statistika.agentligi) — Murojaat sanasi: 31.05.2026.
6. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. *2024-yilning 1-yanvar holatiga faoliyat yuritayotgan kichik korxona va mikrofirmalar soni* [Elektron resurs]. — URL: [Statistika agentligi](http://Statistika.agentligi) — Murojaat sanasi: 31.05.2026.
7. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishi vazirligi. *Yashil iqtisodiyot va ekologik barqaror rivojlanish materiallari* [Elektron resurs]. — URL: [Ekologiya vazirligi rasmiy sayti](http://Ekologiya.vazirligi.rasmiy.sayti) — Murojaat sanasi: 31.05.2026.
8. O'G K. C. X. X. et al. RAQAMLI IQTISODIYOT VA XALQARO INTEGRATSIYA //Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali. — 2024. — T. 2. — №. 13 (50). — C. 25-29.
9. Bo'ltakov S., Ko'charov X. TURIZM SOHASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI AHAMIYATI //Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала академических исследований. — 2022. — Т. 2. — №. 12. — С. 60-62.
10. Ko'charov X. OROLBO 'YI MINTAQASIDA XIZMAT KO 'RSATISH SOHASI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI //Scientific practical conference. — 2025. — Т. 1. — №. 1. — С. 612-616.
11. O'G K. C. X. X. et al. XIZMAT KO 'RSATISH KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMI VA YO 'LLARI //Raqamli iqtisodiyot (Цифровая экономика). — 2025. — №. 12. I. — С. 1991-1998.